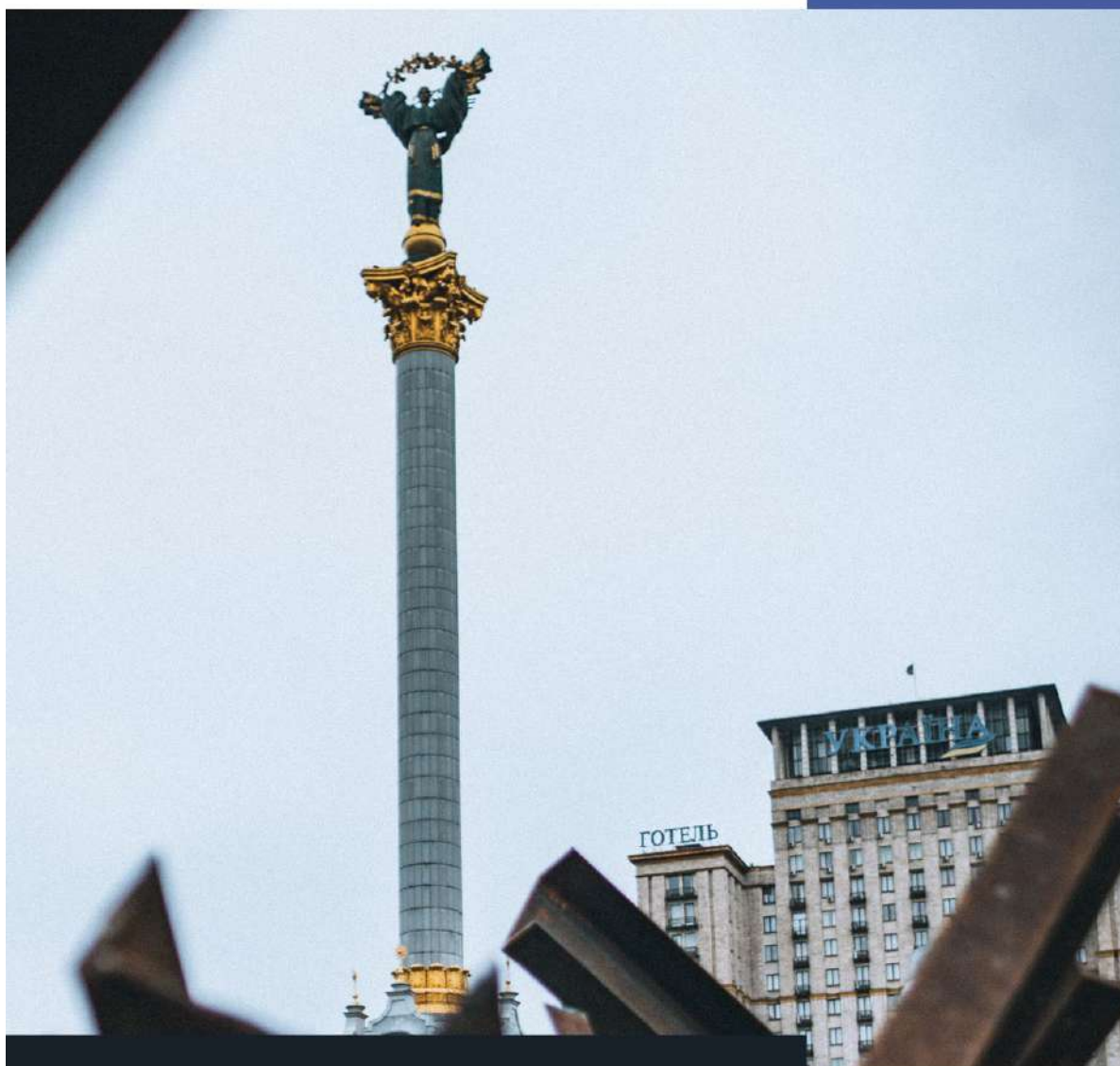

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СПІЛЬНОТНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ПІД ВПЛИВОМ ВОЄННИХ ДІЙ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
(для системи післядипломної
освіти за напрямом
«Державне управління»)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
ВІДДІЛ ПСИХОЛОГІЇ МАС ТА СПІЛЬНОТ

ГУБЕЛАДЗЕ І.Г.
ДІБРОВА В.А.

КИЇВ
2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
Відділ психології мас та спільнот

І. Г. Губеладзе, В. А. Діброва

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ
СПІЛЬНОТНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ПІД ВПЛИВОМ
ВОЄННИХ ДІЙ**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
(для системи післядипломної освіти
за напрямом «Державне управління»)**

Київ 2024

Рукопис навчальної програми для системи післядипломної освіти
за напрямом «Державне управління»

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,
протокол № 03/24 від 29 лютого 2024 року

Рецензенти:

О. М. Кочубейник, доктор психологічних наук;

Н. М. Теслик, кандидат психологічних наук

Навчальна програма «Соціально-психологічні проблеми взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій» для системи післядипломної освіти за напрямом «Державне управління» спрямована на розгляд актуальних питань множинності українських спільнотних ідентичностей та варіантів їхньої взаємодії під впливом воєнних дій. Матеріали навчальної програми розроблено з урахуванням сучасних теоретичних напрацювань, пов'язаних із проблемами соціально-психологічного підходу до вивчення ідентичності, видів ідентичностей, їхньої взаємодії під впливом воєнних дій.

Адресована слухачам курсів системи післядипломної освіти за напрямом «Державне управління» та іншим фахівцям, які опікуються проблемою ідентичностей.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СПІЛЬНОТНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ПІД ВПЛИВОМ ВОЄННИХ ДІЙ

(навчальна програма для системи післядипломної освіти
за напрямом «Державне управління»)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Анотація навчальної дисципліни

- Мета навчальної дисципліни
- Структура навчальної дисципліни

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Теми лекційних занять

Тема 1. Феномен ідентичності в сучасному соціально-психологічному дискурсі

Рекомендована література

Тема 2. Множинність спільнотних ідентичностей сучасного українського суспільства.

Рекомендована література

Тема 3. Варіативність взаємодії спільнотних ідентичностей.

Рекомендована література

Тема 4. Взаємодія спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій.

Рекомендована література

3.2. Теми практичних занять

Тема 1. Варіанти та ймовірні наслідки взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій.

Рекомендована література

3.3. Питання для самостійної роботи

Рекомендована література

3.4. Орієнтовні питання для обговорення на конференції з обміну досвідом роботи

3.5. Орієнтовна тематика колективних творчих проєктів

4. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

6. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма «Соціально-психологічні проблеми взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій» для системи післядипломної освіти за напрямом «Державне управління» спрямована на розгляд актуальних питань множинності українських спільнотних ідентичностей та варіантів їхньої взаємодії під впливом воєнних дій. Матеріали навчальної програми розроблено з урахуванням сучасних теоретичних напрацювань, пов'язаних із проблемами вивчення ідентичностей, видів спільнотних ідентичностей, їхньої взаємодії під впливом воєнних дій. Програма відображає зв'язок дисципліни з профільними дисциплінами: «Євроінтеграція, міжнародне публічне управління та безпека», «Публічна політика», «Конфліктостійкість та психологічна компетентність», «Муніципальне управління», «Регіональний менеджмент». Містить такі структурні елементи: пояснювальна записка, структура навчальної дисципліни (тематичний план лекцій, практичного заняття, самостійної роботи слухачів), орієнтовні питання для обговорення на конференції з обміну досвідом роботи, тематика колективних творчих проєктів та рекомендована література.

Адресована слухачам курсів системи післядипломної освіти за напрямом «Державне управління» та іншим фахівцям, які опікуються проблемою взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій.

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна розглядає соціально-психологічні проблеми прояву спільнотних ідентичностей, питання їхньої взаємодії під впливом воєнних дій та актуалізації видів ідентичностей, які є чутливими й особливо проявленими в умовах війни, їхній вплив на становлення громадянської активності і відповідальності.

Мета навчальної дисципліни:

- актуалізація проблеми прояву і взаємодії спільнотних ідентичностей українців під впливом війни;
- забезпечення більш глибокого розуміння слухачами системи післядипломної освіти за напрямом «Державне управління» соціально-психологічних підходів до інтерпретації і дослідження феномену ідентичності;
- підвищення рівня компетентності слухачів щодо диференціації видів спільнотних ідентичностей та їхнього прояву в різних сферах життєдіяльності людини;
- акцентуація уваги на варіантах взаємодії спільнотних ідентичностей;
- визначення особливостей взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій.

Завдяки засвоєнню дисципліни слухач здобуває такі компетентності:

ІК – Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів державного управління в ситуації, котра характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 2. Здатність реалізовувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 8. Уміння виявляти, ставити і розв'язувати проблеми.

ЗК 9. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні компетентності

СК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співпраці й розв'язання конфліктів.

СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.

СК 7. Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності.

СК 9. Здатність упроваджувати інноваційні технології.

СК 10. Здатність до дослідницької і пошукової діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.

СК 11. Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження у сфері публічного управління та адміністрування. Освітні компетентності, визначені освітньою програмою.

СК 12. Здатність до напрацювання державно-управлінських рішень щодо сталого розвитку держави.

СК 13. Здатність до розроблення програмних, проєктно-нормативних та інформаційно-аналітичних документів з питань європейської інтеграції.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна «Соціально-психологічні проблеми взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій» є дисципліною за вибором спеціальності «Державне управління» системи післядипломної освіти, що тісно пов'язана із соціальною психологією, регіональним менеджментом, муніципальним управлінням.

Вивчення дисципліни «Соціально-психологічні проблеми взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій» передбачено навчальним планом у другому семестрі.

Загальний обсяг курсу – 30 годин, з яких 8 годин лекцій, 2 години практичних занять; на самостійну роботу відводиться 20 годин. Завершується вивчення курсу заліком.

Система контролю та оцінювання. Протягом періоду вивчення дисципліни оцінюються доповіді та відповіді студентів на практичному занятті, підготовка та захист письмових робіт, проєктів (з огляду на форму навчання). Завершується вивчення курсу заліком.

Структура навчальної дисципліни:

Навчальна програма розрахована на 1 кредит ЄКТС (30 годин).

- у групах *очної форми навчання* (у тому числі *експрес-курси, проблемно-тематичні курси*): лекції – 8 год., практичні заняття – 2 год., консультації – 2 год., самостійна робота – 18 год.;
- у групах *очно-дистанційної форми навчання* (у тому числі *проблемно-тематичні курси*): лекції – 8 год., практичні заняття – 2 год., консультації – 2 год., самостійна робота – 18 год.

Система контролю: доповіді та відповіді студентів на практичному занятті, підготовка і захист письмових робіт, проєктів (з огляду на форму навчання).

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»	Дисципліна вільного вибору	
	Напрямок підготовки 281 «Публічне управління та адміністрування»		
Модулів – 1	Державне управління	Рік підготовки	
Змістових модулів – 1		1-й	
		Семестр	

		2-й	
Загальна кількість годин – 30		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	8 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		2 год.	2 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		18 год.	18 год.
		Модульний контроль	
		2 год.	
		Семестровий контроль	
		2 год.	
		Вид контролю:	
		Залік	

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин							
		Разом	Аудиторні	Лекції	Практичні заняття	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль	Семестровий контроль
2-й семестр									
Змістовий модуль 1. Соціально-психологічні проблеми взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій									
1.	Феномен ідентичності в сучасному соціально-психологічному дискурсі	5	2	2			3		
2.	Множинність спільнотних ідентичностей сучасного українського суспільства	5	2	2			3		
3.	Варіативність взаємодії спільнотних ідентичностей	5	2	2			3		
4.	Взаємодія спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій	5	2	2			3		

№ з/п	Назва теми	Кількість годин							
		Разом	Аудиторні	Лекцій	Практичні заняття	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль	Семестровий контроль
5.	Прояв спільнотних ідентичностей в інформаційному просторі. Ідентичність як чинник конфронтації чи умова консолідації суспільства	8	2		2		6		
	Модульна контрольна робота							2	
	Разом за семестр	30	10	8	2		18	2	2
	Усього за навчальним планом	30	10	8	2		18	2	2

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Теми лекційних занять

Тема 1. Феномен ідентичності в сучасному соціально-психологічному дискурсі

Визначення поняття «ідентичність» у соціально-психологічному дискурсі, його особливості. Соціальна, спільнотна і колективна ідентичності: відмінності в розумінні та інтерпретації. Особистісна і соціальна ідентичність. Становлення ідентичності в процесі дорослішання та соціалізації, поняття «самоідентифікації». Спільнота як інститут формування соціальної ідентичності. Категоризація «свій» – «чужий» та «ми» – «вони» в контексті ідентичності. Функції ідентичності.

Рекомендована література

Основна:

1. Бистрицький, Є. (2013). Ідентичність, спільнота і політичне судження. *Філософська думка*, 4, 41–61.
2. Грибенко, І. В. (2010). Когнітивний та емоційний компоненти самоідентифікації в межах соціальної ідентичності особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 24(27), 147–156.
3. Козловець, М. А. (2011). Ідентичність: поняття, структура і типи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 57, 3–9.
4. Лукасевич, О. А. (2020). Проблема формування ідентичності особистості: сучасний контекст. *Проблеми сучасної психології*, 1(17), 45–51.
5. Stets, J. E., & Burke, P. J. (2020). Identity theory and social identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 63(3), 224–237.

Додаткова:

1. Бандура, Г. Р. (2017). Психологічні особливості становлення персональної ідентичності у період дорослішання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*, 5(1), 13–17.

2. Бистрицький, Є. (2020). Народження чужого з ідентичності спільноти. *Ideology and politics journal*, 2(16), 42–61.
3. Матузкова, О. П. (2014). Ідентичність як структура. *Наукові записки НАУКМА. Філологічні науки*, 164, 15–19.
4. Нагорна, Л. П. (2008). *Регіональна ідентичність: український контекст*. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України.
5. Ревенко, С. П. (2020). *Соціально-психологічні умови становлення зрілої ідентичності студентської молоді: дис...канд. психол. наук: 19.00.05*. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. Сєверодонецьк.
6. Чорна, Л. Г. (2012). Ідентичність особи: від групи до індивідуальності (методологічний аналіз). *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*, 13, 108–118.
7. Abrams, D., & Hogg, M. A. (1999). *Social Identity and Social Cognition*. Oxford: Blackwell.
8. Fukuyama, F. (2019). *Identity: Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition*. London: Profile Books.
9. Hogg, M. A. (2006). Social Identity Theory. In P. J. Burke (Ed.), *Contemporary social psychological theories* (pp. 111–136). Stanford University Press.
10. Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of Adolescent Psychology* (pp. 159–187). New York : Wiley & Sons.

Тема 2. Множинність спільнотних ідентичностей сучасного українського суспільства

Види спільнотних ідентичностей, що можуть взаємодіяти в умовах міждержавного воєнно-політичного протистояння: етнічна, національна, громадянська, локальна, європейська, професійна, релігійна, мовна. Національна, громадянська та етнічна ідентичності. Територіальна ідентифікація: регіональна, локальна та місцева ідентичності. Мовна ідентичність різних спільнот. Європейська ідентичність як дискурсивний феномен. Релігійна ідентичність.

Рекомендована література

Основна:

1. Васютинський, В. (2010). *Психологічні виміри спільноти*. Київ: Золоті ворота.
2. Гібернау, М. (2012). *Ідентичність націй*. Київ: Темпора.
3. Коробка, Л. М. (2023). Види спільнотних ідентичностей: проблеми трансформації та взаємодії в умовах війни. *Проблеми політичної психології*, 13 (27), 86–97.

Додаткова:

1. Євтушенко, О. Н., & Суслов, М. М. (2021) Поняття «локальної ідентичності» в категоріальному апараті науки державного управління. *Публічне управління та регіональний розвиток*, 1, 140–165.
2. Жадан, І. В. (2017). Емпіричне дослідження особливостей громадянської та національної самоідентифікації молоді: базові поняття та показники. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 39(42), 60–68.
3. Калач, В. М. (2018) Форми та рівні релігійної ідентичності: теоретико-методологічний аналіз. *Українська полоністика*, 15, 31-40.
4. Котенко, Я. (2016). *Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль)*. Київ: ІКЦ «Легальний статус».
5. Кремень, В., & Ткаченко, В. (2013). *Україна: ідентичність у добу глобалізації (начерки міждисциплінарного дослідження)*. Київ: Товариство «Знання» України.
6. Кухарук, О. Ю. (2020). *Соціально-психологічні особливості етнічної ідентичності представників різних етномовних груп українського студентства*. дис. канд. психол. н.: 19.00.05. Ін-т соціальної та політ. психології НАПН України. Київ.
7. Малінін, В. В. (2016). *Механізми формування соціокультурної ідентичності в контексті реформування системи державного управління: автореф. дис. канд. психол. наук: 25.00.02*. Івано-Франківськ.
8. Нагорна, Л. П. (2008). *Регіональна ідентичність: український контекст*. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України.
9. Пасісниченко, А. В. (2016). *Європейська ідентичність як дискурсивний феномен: особливості конструювання* : дис. канд. соціол. наук: 22.00.01. Харків: нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна.
10. Петровська, І. Р. (2016). Типи громадянської ідентичності студентської молоді. *Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, 31, 317–331. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2016-31.%p>
11. Стрільчук, О. (2022). Територіальна ідентифікація громади як передумова розвитку екологічної свідомості. *Науковий журнал із соціології та психології “Габітус”*, 41, 272–277. doi: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.48>
12. Ткачук, А. Ф., & Наталенко, Н. В. (2020). *Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки*. Київ: Юстон.
13. Хазратова, Н. В. (2015). Громадянська ідентичність у структурі особистісних ідентичностей. *Проблеми політичної психології*, 2(16), 112–125.
14. Abes, E. S., Jones, S.R., & McEwen, M.K. (2007). Reconceptualizing the model of multiple dimensions of identity: the role of meaning-making capacity in the construction of multiple identities. *Journal of College Student Development*, 48, 1–22.
15. Sterbling, A. (2019). Collective Identities. *The Handbook of Political, Social, and Economic Transformation*. (pp. 416–420.). Edited by Wolfgang Merkel, Raj Kollmorgen and Hans-Jürgen Wagener, Oxford University Press.

Тема 3. Варіативність взаємодії спільнотних ідентичностей

Типи взаємодії різних видів ідентичностей. Криза ідентичностей. Трансформація ідентичності. Надзвичайні події та суспільні потрясіння як чинник трансформації ідентичності. Полярні взаємодії ідентичностей: консолідація і конфронтація. Сфери прояву спільнотних ідентичностей: сфера владно-підвладної взаємодії, фінансово-майнових відносин, масової комунікації; безпекова, міграційна, освітня, екологічна сфера.

Рекомендована література

Основна:

1. Васютинський, В. О. (2022). *Винні чи безневинні? Почуття провини в колективній свідомості українців*. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Vasiutynskiy-mono-2022.pdf>
2. Вінков, В. Ю. (2023). Соціально-психологічні аспекти переживання загроз ідентичності в умовах війни. *Психологічні перспективи*, 42, 24–37. doi: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2023-42-vin>
3. Іванов, І. (2012). Теоретико-методологічний концепт взаємодії ідентичностей. *Політичний менеджмент*, 1-2, 18–27.
4. Коробка, Л.М. (2023). Особливості прояву спільнотних ідентичностей в умовах війни (на прикладі педагогічної спільноти). *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»), 12 (26), 741–754*. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-741-754](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-741-754)
5. Кравчук, С. Л. (2023). Особливості оцінки воєнно-політичних подій як ефекти взаємодії локальної і громадянської ідентичностей. *Габітус*, 50, 153–157. doi: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.50.27>

Додаткова:

1. Воропаєва, Т. (2016). Спільна ідентичність в контексті консолідації українства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство*, 1(18), 11–14.
2. Губеладзе, І. Г. (2012). Модель трансформації соціальної ідентичності молоді сільського походження в міській спільноті. *Вісник Інституту розвитку дитини*, 26, 136–142.
3. Кисельова, В. (2017). *Децентралізація та регіональні ідентичності: парадокси взаємодії. Матеріал підготовлений у рамках проекту, який реалізується за фінансової підтримки Європейського фонду демократії. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії»*. <https://hvylyu.net/analytics/politics/detsentralizatsiya-i-regionalni-identichnosti-paradoksi-vzayemodiyi.html>
4. Кривицька, О. (2018). Спільна ідентичність в умовах дезінтеграції українського суспільства: особливості і шляхи формування. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 3-4(95–96), 124–141.
5. Левченко, В. В. (2016). Особистісна ідентичність у процесі адаптації в ситуації життєвих змін. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 1, 78–86.

6. Римаренко, С. (2017). Глобалізація та криза ідентичності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 5–6 (91–92), 171–181.
7. Руденко, Ю. Ю. (2020). *Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації*. Київ: Людмила.
8. Скар, О. М. (2018). Дискурс громадянської та національної ідентичності: конструкти самосвідомості молоді. *Проблеми політичної психології*, 7(21), 139–149.
9. *Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контексті політики громадянської консолідації української нації: аналітична доповідь*. (2015). Київ: ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
10. Суший, О. (2017). Глибинні рифи українського націєтворення: архетипна програма конфлікту. *Проблеми політичної психології*, 5(19), 103–121.
11. Ткачук, А. Ф., & Наталенко, Н. В. (2020). *Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки*. Київ: Юстон.
12. Lewicka, M., & Iwańczak, B. (2018). Uncompleted identity and its consequences: compensations and synergies in Ukrainian identifications. *Eurasian Geography and Economics*, 59(3-4), 496–528. <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1574434>.
13. Simon, B., & Klandermans, B. (2001). Politicized collective identity: A social psychological analysis. *Am. Psychol.*, 56, 319–331. doi: 10.1037/0003-066x.56.4.319
14. Vaara, E., Tienari, J., & Koveshnikov, A. (2021). From cultural differences to identity politics: A critical discursive approach to national identity in multinational corporations. *Journal of Management Studies*, 58(8), 2052–2081. <https://doi.org/10.1111/joms.12517>
15. Vasiutynskyi, V. (2023). Geographical and Mental Boundaries of Ukrainian Identity. *Journal of Geography, Politics and Society*, 13(1), 30–41. <https://doi.org/10.26881/jpgs.2023.1.04>

Тема 4. Взаємодія спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій

Особливості прояву спільнотних ідентичностей в умовах війни. Адаптація спільноти до умов і наслідків війни. Проблеми трансформації та взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій. Взаємозв'язок оцінки воєнно-політичних подій та ідентичності. Переживання загроз та ідентичність. Безпекові аспекти прояву ідентичності в умовах війни.

Рекомендована література

Основна:

1. Вінков, В. (2023). Ідентичність українця в умовах війни: особливості переживання загроз. *Проблеми політичної психології*, 14(28), 79–92. <https://doi.org/10.33120/porp-Vol14-Year2023-140>
2. Коробка, Л. М. (Ред.) (2019). *Спільнота в умовах воєнного конфлікту: психологічні стратегії адаптації*. Кропивницький.
3. Кравчук, С. Л. (2023) Особливості оцінки воєнно-політичних подій як ефекти взаємодії локальної і громадянської ідентичностей. *Габітус*, 50, 153–157.

Додаткова:

1. Вінков, В. (2022). Безпекові аспекти розвитку ідентичності в умовах війни. *Проблеми політичної психології*, 12(26), 138-150. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol26-Year2022-100>
2. Кривда, Н. (2022). Про ціннісний розлам, війну ідентичностей і російську жорстокість. *Політика*. <https://kurs.if.ua/article/nataliya-kryvda-pro-czinnisnyj-rozlam-vijnu-identychnostej-i-rosijsku-zhorstokist/>
3. Лазаренко, В. О. (2020). *Переконструювання просторової ідентичності внутрішньо переміщених осіб засобами ментального картографування: дис. д-ра філософії за спец. 053 – Психологія*. Київ: Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України.
4. Пахоменко, С. (2015). Ідентичність у конфлікті на Донбасі. *Intermarum: історія, політика, культура*, 2, 376–389.
5. Ростецька, С. І., (2018). Конфлікт ідентичностей як загроза безпеці сучасних держав. *Актуальні проблеми політики*, 61, 128–137.
6. Vinkov, V. (2023). Social and Psychological Aspects of Experience Threats to Identity in the War Conditions. *Psychological Prospects Journal*, 42, 24–37. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2023-42-vin>
7. Donahoe, B., Eidson, J. R., Feyissa, D., Fuest, V., Hoehne, M.V., Nieswand, B., Schlee, G., & Zenker, O. (2009). *The Formation and Mobilization of Collective Identities in Situations of Conflict and Integration*.
8. Hubeladze, I. (2020). Collective sense of ownership as to own country and inter-national tensions: a source of confrontation or a factor for unity. *Problems of Political Psychology*, 9(23), 22–37. doi: 10.33120/popp-Vol23-Year2020-44.
9. Kulyk, V. (2016). National Identity in Ukraine: Impact of Euromaidan and the War. *Europe-Asia Studies*, 68 (4: The Ukrainian Crisis and the Post-Post-Cold War Europe), 588–608.
10. Tytarenko, T., Vasiutynskyi, V., Hubeladze, I., Chunikhina, S., & Hromova, H. (2023). War-Related Life-Making Landscapes: Ukrainian Context. *Journal of Loss and Trauma: International Perspectives on Stress & Coping*, <https://doi.org/10.1080/15325024.2023.2256219>

3.2. Теми практичних занять

Тема 1. Прояв спільнотних ідентичностей в інформаційному просторі. Ідентичність як чинник конфронтації чи умова консолідації суспільства

Множинність спільнотних ідентичностей та варіантів їхньої взаємодії під впливом воєнних дій потребує всебічного розгляду і творчого, креативного підходу слухачів до означеної проблематики, більшого їх залучення до розгляду можливих варіантів та, з огляду на майбутню

професійну діяльність у галузі державного управління, прогнозування ймовірних наслідків взаємодії спільнотних ідентичностей у різних сферах, зокрема в інформаційному просторі.

Пропонується трискладова структура практичного заняття.

У першій частині заняття студенти представляють заздалегідь *підготовлені короткі презентації* (до 5 хвилин на виступ), присвячені прояву спільнотних ідентичностей в інформаційному просторі, один вид ідентичності (національна, громадянська, етнічна, регіональна, локальна, місцева, європейська, релігійна, мовна) на одного студента чи малу групу (залежно від загальної кількості студентів у навчальній групі). Це допоможе узагальнити знання групи про види ідентичностей, знайти й узагальнити ілюстрації їхнього прояву в інформаційному просторі, відстежити типи взаємодії ідентичностей в інформаційному просторі та підготуватися до наступних завдань.

Друга частина заняття – *робота в малих групах*. Пропонується розділити слухачів на групи за варіантами взаємодії спільнотних ідентичностей: трансформації, консолідації і конфронтації. Під час роботи в малих групах студентам потрібно буде визначити, які саме ідентичності і чому, на їхню думку, можуть взаємодіяти саме в такому варіанті. По завершенні представити результати роботи в групі. Після цього провести загальне обговорення та доповнити результати в разі потреби.

Третя частина передбачає проведення *мозкового штурму* на тему «Пошук умов та пропозицій щодо консолідації спільнотних ідентичностей і зменшення їх конфронтації в умовах воєнних дій».

Завершується практичне заняття рефлексією щодо розглянутих розбіжностей та єдності українських спільнотних ідентичностей, усвідомлення важливості пошуку шляхів їх консолідації для збереження країни в умовах воєнних дій та її повоєнного відновлення.

Рекомендована література

Основна:

1. Воропаєва, Т. (2016). Спільна ідентичність в контексті консолідації українства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство*, 1(18), 11–14.
2. Котенко, Я. (2016). *Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль)*. Київ: ІКЦ «Легальний статус».
3. Ростецька, С. І., (2018). Конфлікт ідентичностей як загроза безпеці сучасних держав. *Актуальні проблеми політики*, 61, 128–137.
4. Руденко, Ю. Ю. (2020). *Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації*. Київ: Людмила.
5. Юрчишина, А. І. (2020). *Специфіка відображення національної ідентичності в медіапросторі України*. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса.

Додаткова:

1. Василенко, О. М. (2016). Психологічні особливості трансформації етнічної ідентичності в родинах трудових мігрантів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*, 5(2), 90–99.
2. Коробка, Л.М. (2023). Види спільнотних ідентичностей: проблеми трансформації та взаємодії в умовах війни. *Проблеми політичної психології*, 13(27), 86–97.
3. Коробка, Л. М. (2023) Особливості прояву спільнотних ідентичностей в умовах війни (на прикладі педагогічної спільноти). *Наукові інновації та передові технології*, 12 (26), 742–754.
4. Кривда, Н. (2022). *Про ціннісний розлам, війну ідентичностей і російську жорстокість. Політика*. <https://kurs.if.ua/article/nataliya-kryvda-pro-czinnisnyj-rozlam-vijnu-identychnostej-i-rosijsku-zhorstokist/>
5. Кривицька, О. (2018). Спільна ідентичність в умовах дезінтеграції українського суспільства: особливості і шляхи формування. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 3-4(95–96), 124–141.
6. Нагорна, Л. (2016). Ідентифікаційні кризи як стимулятори насильства й свідомісних стереотипів. *Регіональна історія України*, 10, 77–100.
7. Нагорна, Л. П. (2008). *Регіональна ідентичність: український контекст*. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України.
8. *Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контексті політики громадянської консолідації української нації: аналітична доповідь*. (2015). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
9. Суший, О. (2017). Глибинні рифи українського націєтворення: архетипна програма конфлікту. *Проблеми політичної психології*, 5(19), 103–121.

3.3. Питання для самостійної роботи

Ціннісний складник самоідентифікації. Проблема формування ідентичності. «Опорні пункти» ідентичності за П. Берком. Три рівні ідентичності. Структура ідентичності. Ідентифікаційні властивості спільноти.

Згуртованість як умова ідентичності й ідентичність як результат згуртованості. Типи громадянської ідентичності. Трирівнева структура громадянської ідентичності. Визначення меж місцевої ідентичності. Місцева і регіональна ідентичність: спільне і особливе. Функції місцевої ідентичності.

Рекомендована література

1. Арбеніна, В.Л., & Сокурянська Л. Г. (Ред.) (2012). *Українське студентство у пошуках ідентичності*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
2. Васютинський, В. (2010). *Психологічні виміри спільноти*. Київ: Золоті ворота.
3. Нагорна, Л. П. (2008). *Регіональна ідентичність: український контекст*. Київ: ППІЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України.
4. Петровська, І. Р. (2016). Типи громадянської ідентичності студентської молоді. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, 31, 317–331. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2016-31.%p>
5. Петровська, І. (2020). Трирівнева структура громадянської ідентичності особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 46(49), 131–138. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi46\(49\).162](https://doi.org/10.33120/ssj.vi46(49).162)
6. Ткачук, А. Ф., & Наталенко, Н. В. (2020). *Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки*. Київ: Юстон.

3.4. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ НА КОНФЕРЕНЦІЇ З ОБМІНУ ДОСВІДОМ РОБОТИ

1. Види спільнотних ідентичностей у сучасному українському суспільстві.
2. Особливості прояву та взаємодії спільнотних ідентичностей в умовах війни.
3. Суперечності українських ідентичностей та шляхи їх врегулювання в сучасних умовах.
4. Варіанти взаємодії спільнотних ідентичностей в умовах переживання зовнішніх загроз.
5. Значення консолідації спільнотних ідентичностей у збереженні Української держави та її повоєнному відновленні.
6. Спільнотні ідентичності та оцінка воєнно-політичних подій.
7. Міграція та спільнотні ідентичності особистості.
8. Спільнотні ідентичності та екологічна відповідальність громадян.

3.5. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КОЛЕКТИВНИХ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ

1. Есенціалістський і конструктивістський підходи до розуміння природи ідентичності: пошук межі між автентичністю і засвоєнням суспільних норм.
2. Ціннісна система особистості як чинник формування системи її спільнотних ідентичностей.
3. Трансформація ідентичності як відповідь на життєві зміни.
4. Територіальна ідентифікація та державне управління.
5. Територіальні ідентичності (регіональна, локальна, місцева) під впливом глобалізації.
6. Плекання української ідентичності як відповідь на зовнішні загрози війни.

4. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення слухачів курсу «Соціально-психологічні проблеми взаємодії спільнотних ідентичностей під впливом воєнних дій» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності слухачів курсу з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення в національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано в табл. 4.1 і 4.2.

Таблиця 4.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів (к-сть x бал)
1.	Відвідування лекцій	4 x 5 = 20
2.	Робота на практичному занятті	1 x 15 = 15
3.	Самостійна робота	5 x 3 = 15
4.	Модульна (підсумкова) контрольна робота	1 x 10 = 10
	Усього:	60
	Підсумковий рейтинговий бал	
	Залік	40
	Усього	100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда;
- *методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз;
- *методи взаємного і спільного контролю*.

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання: національна і ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 бал	Добре – у цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 бали	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1 – 35 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. *Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:*

1) за джерелом інформації:

- словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-пресконференція), пояснення, розповідь, бесіда;
- практичні: діалогічний метод, вправи на осмислення, саморефлексію;

2) за логікою передавання і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних завдань, усне опитування, підготовка доповіді за обраною темою.

II. *Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:* діалогічний метод, дослідницький метод, комп'ютерні презентації, пояснювально-ілюстративний метод, створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

III. *Інтерактивні методи навчання:* діалогічний метод, комп'ютерні презентації, мозковий штурм, дослідницький метод.

6. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- методичні матеріали з підготовки до практичного заняття;
- засоби реалізації підсумкового контролю;
- технічні засоби і комп'ютерні технології;
- новітні інформаційно-комунікативні технології.